

TRAJNOSTNO PODJETNIŠTVO S ŠIRŠIMI DRUŽBENIMI UČINKI- SLOVENSKA IZKUŠNJA

Alenka Hren

SPIRIT Slovenija, javna agencija
alenka.hren@spiritslovenia.si

Povzetek: Jedro družbe smo ljudje. Ljudje smo jedro vsakega razvoja, ekonomskega in družbenega. Torej je čas, da začnemo graditi podjetništvo, kot gonilno sila razvoja, ki je namenjeno ljudem. Torej podjetništvo od ljudi za ljudi. V tem prispevku se obračamo od zgolj profitno naravnane podjetništva, k trajnostnemu podjetništvu, ki skozi svoje produkte, storitve ali procese upravljanja povzroča pozitivne družbene učinke. Učinke, ki bistveno prispevajo k dvigu kakovosti življenja in ki prispevajo k zniževanju škodljivih učinkov na naše okolje. Opredeljujemo lokalno podjetniško skupnost, kot ključni temelj za generiranje podjetništva s širšimi družbenimi učinki. Praktična dosedanja izkušnja v slovenskem prostoru pa jasno kaže, da imamo na tej poti še veliko izzivov in neizkoriščenih priložnosti.

Ključne besede: Trajnostno podjetništvo-podjetništvo s širšimi družbenimi učinki, lokalna podjetniška skupnost, družbeni učinek, samovzdržni poslovni modeli, družbeni investitorji, organska rast

SOCIAL IMPACT ENTREPRENEURSHIP – SLOVENIAN EXPERIENCE

Abstract: People are the core of every society. People are the core of every economic and social development. Therefore, generating the entrepreneurship from people to people has a great value. In this paper we are redefining the focus from profit driven effects to sustainable impact driven entrepreneurship and businesses. Businesses, which through their products, services and managing processes, produce social and environmental impacts. Further, we are identifying the local business community generation as the key pillar of the sustainable impact businesses development. Pointing out the Slovenian practice and lessons learned so far and showing that there are still some crucial challenges in front of us.

Keywords: sustainable impact driven entrepreneurship, business community, social impact, self-efficient business models, social impact investors, organic growth

Uvod

Dejstvo je, da so inovacije, inovativnost in podjetnost potrebni bolj kot kdaj koli prej. Zakaj? Družba potrebuje nove produkte in procese, ki bodo radikalno znižali škodljive vplive na okolje ter prispevali h kakovostnejšemu življenju ljudi preko generiranja novih podjetij in delovnih mest.

Podjetništvo je bila in je sila sprememb in še vedno ostaja ključnega pomena za iskanje rešitev za vedno bolj zahtevne izzive, s katerimi se družba sooča. Podjetnost pomeni inoviranje, pomeni spreminjanje, ozaveščanje glede rizikov in problemov in iskanje novih priložnosti in rešitev.

Inovativna podjetja ostajajo ključni generator družbenega razvoja.

Najprej si zastavimo nekaj ključnih vprašanj, ki so v času v katerem živimo in s tem povezanimi družbenimi izzivi, s katerimi se soočamo, nujno potrebna. Kaj želimo doseči, ko govorimo o trajnostnem podjetništvu oz trajnostno naravnanih podjetjih s širšimi družbenimi učinki?

Kakšna podjetja želimo? Podjetja, ki bodo prijazna do ljudi, do okolja, podjetja, katerim bodo družbene vrednote visoko na lestvici prioritet, podjetja, ki bodo v okolju, kjer poslujejo trajna, nudila zaposlitvene možnosti ljudem, razvojno naravnana z namenom ohranjati delovna mesta ali kreirati nova. Podjetja, ki bodo trajnostno naravnana in bodo postavljala dobrobit ljudi in okolja pred dobiček in bo lasten razvoj in stabilnost ključni temelj poslovanja in uspeha. Podjetja, kjer se poslovna uspešnost ne bo merila samo v doseganju dobička, temveč tudi v zadovoljstvu zaposlenih, motivaciji, spoštovanju njihovega znanja in vrednot in njihove odgovornosti do lokalnega okolja in skupnosti, v kateri delujejo.

Trajnostno naravnano podjetništvo in podjetništvo s širšimi družbeni učinki se gradi procesno in ključne temelje in vrednote začne graditi v lokalni skupnosti.

Lokalna podjetniška skupnost, kot temelj trajnostnega podjetništva

Ko govorimo o gospodarskem razvoju, se vprašajmo, kaj to točno je. Komu je razvoj namenjen, kakšen razvoj ljudje sploh potrebujemo? Kakšne bomo imeli koristi od gospodarskega razvoja? Kaj bi sploh razvijali, katere produkte oz katere storitve? Kdo so kupci in uporabniki le teh? Ali so kupci lokalno prebivalstvo ali se bodo produkti prodajali na globalnih trgih tisoče kilometrov stran? Kakšen ekonomski razvoj je sploh učinkovit oz optimalen, glede na vse potrebne vire in kakšen je končni strošek?

Mogoče je čas, da se vrnemo nazaj k osnovam, k ljudem in kakšne so v resnici naše potrebe? Vrnimo se k lokalnim virom, potencialom, torej k lokalni skupnosti.

Jedro vsakega razvoja smo ljudje. Vse je odvisno od našega znanja, sposobnosti, kreativnosti, truda in medsebojnih odnosov.

Materialni viri so s tega vidika nepomembni, saj pripadajo ljudem in ljudje jih upravljajo v skladu s svojimi vrednotami in sposobnostmi

Ljudje smo najpomembnejši kapital vsake lokalne skupnosti, podjetja ali organizacije.

Razvoj trajnostnega podjetništva je odvisen od:

- ljudi, ki živijo v nekem specifičnem okolju oz skupnosti od njihove sposobnosti, da se spoprimejo in razumejo spremembe in, seveda, da se sami spremenijo, od njihove zmožnosti, da sodelujejo, od njihove zmožnosti, da sprožijo inovativne razvojne projekte in rešitve, ki jih družba potrebuje za kakovostno življenje, od oblik sodelovanja, partnerstva ali mreže, skozi katere bodo na osnovi lastništva nad skupnimi problemi in kreiranimi rešitvami, učinkovito realizirali lastne razvojne vizije, vizije podjetij in o vizijo lokalne skupnosti v kateri živijo.

Lokalna podjetniška skupnost, kot temelj trajnostnega podjetništva, je v prvi vrsti **razvojni proces**, ki se gradi od spodaj navzgor in je namenjen lokalnemu okolju in lokalni skupnosti oz. njenim prebivalcem.

Lokalno okolje predstavljajo lokalni, družbeni in naravni potenciali in viri. **Lokalno skupnost** predstavljajo različne ciljne skupine prebivalstva, ki definirajo skupnost v njeni osnovi: otroci in mladina, družine, podjetniki, podjetja, javni sektor, upokojenci itd), in njihov osebni razvojni potencial (znanje, sposobnosti, karakteristike in vrednote, medsebojni odnosi, razvojne vizije itd).

Podjetniška skupnosti je osnovna faza razvojnega cikla trajnostno naravnane in družbeno učinkovitega podjetništva in podjetij, kjer se dogajajo osnovni procesi:

- prepoznavanja ključnih družbenih izzivov in problemov na področjih, kot so okolje in narava, prostor, zdravje, ljudje, itd.,
- optimalne »izrabe« lokalnih virov in potencialov, z namenom iskati rešitve skozi kreiranje družbenih inovacij,

- vzpostavitev razvojno podjetniških procesov in poslovnih modelov, ki bodo skozi svoje trajnostno in ekonomsko samovzdržne modele poslovanja, razvoja in apliciranja produktov in storitev učinkovito prispevali k reševanju družbenih izzivov,
- prepoznavanja razvojnih in podjetniških priložnosti v novih oblikah ekonomije, ki poleg časa in kapitala (denarja) v ospredje postavljajo tudi socialni kapital (ljudi in njihove medsebojne interakcije) in so osredotočene na optimalno izrabo dobrin, materiala, storitev itd.,
- razvoja in implementacije alternativnih pristopov oz. modelov medsebojne interakcije posameznikov ali skupin.

Razvojni procesi, ki potekajo pri graditvi podjetniške skupnosti morajo biti vključujoče narave, torej procesi niso omejeni glede ciljnih skupine prebivalstva, ne glede razvojnih področij oz. sektorjev in ne glede geografskih oz. kulturnih meja.

Ključne vrednote, karakteristike in izzivi podjetij (podjetništva) z družbenimi učinki (v nadaljevanju PDU)

Podjetja z družbenimi učinki so podjetja, ki delujejo po klasičnih načelih podjetništva. Torej oblikujejo produkt ali storitev, ki predstavlja tržen potencial na podlagi potreb in povpraševanja trga in predstavljajo uporabno vrednost oz. zadovoljujejo potrebe potencialnih kupcev.

V primerjavi s »klasičnimi podjetji«, katerih prvoten cilj je profit, so podjetja z družbenim učinkom ciljno usmerjena v doseganje tudi drugih učinkov, ki se kažejo kot rešitve na ključne družbene in okoljske izzive.

Odločitev podjetja, kateri je družbeni učinek, ki ga bo prvenstveno zasledovalo, v nadaljevanju, determinira postavitev konkretnega in najbolj optimalnega poslovnega modela poslovanja. Vsaka preusmeritev zelenega družbenega učinka, zahteva vpogled in redefinicijo poslovnega modela.

Uspešno upravljanje PDU zahteva, poleg izjemnega podjetniškega znanja in prakse, tudi dobro razumevanje konceptov postavljanja razmerij med rastjo podjetja in njegovo profitnostjo. Dodatno zahteva še praktično razumevanje in aplikativnost merjenja kazalnikov družbenih učinkov, ki jih podjetje zasleduje, zahteva veliko mero inovativnosti pri vzpostavljanju primernih in učinkovitih poslovnih modelov in še posebej zmožnost uskladitve in uravnoteženja družbenih in komercialnih ciljev.

Podporne storitve in ukrepi, namenjeni PDU v vseh fazah razvoja morajo temeljiti na individualnemu pristopu in tako imenovani »tailor made«, t.j. povsem prilagojeni podpori.

Diferenciacija družbenih učinkov, ki jih zasleduje PDU

Družbeni učinki se tako kreirajo na vsaj treh različnih osnovah:

- Na osnovi produkta ali storitve, ki predstavlja »core business«, t.j. osrednje poslovne predmete podjetja.
Primer: razvoj in proizvodnja pralnih plen, ki poleg uporabe recikliranih materialov znatno prispevajo k varovanju zdravja dojenčkov in vzporedno znatno prispevajo še k zmanjšanju odpadkov v okolju.
- Na osnovi proizvodnje oz. notranjih procesov upravljanja:
Primer: v procesu proizvodnje produkta in upravljanja podjetij zaposluje delež ljudi, ki so težje zaposljivi.
- Na osnovi celotnega ekosistema oz. družbe kot celote:
Primer: Kot posredni učinki, ki posledično nastanejo na osnovi zgornjih dveh primerov, pa znižanja proračunskih izdatkov za brezposelne osebe ali stroškov za sanacijo težje razgradljivih odpadkov (plenice za enkratno uporabo).

Večina uspešnih in trajnostno naravnanih PDU ustvarja učinke na vseh treh zgoraj omenjenih osnovah.

Ključni izzivi merjenja družbenih učinkov, ki jih zasleduje PDU

Posebno in zelo pomembno je tudi področje merjenja družbenih učinkov, ki jih PDU zasleduje. Modeli merjenja morajo biti v prvi vrsti prilagojeni individualnim PDU, torej v primeru postavljanja sistemskih modelov merjenja, morajo le-ti dopuščati tudi avtonomnost posameznih PDU in njihov pristop merjenja. Saj v primeru

privatnih investitorjev in njihovih vložkov podjetja zadovoljujejo njihova individualna pričakovanja donosnosti na vložene investicije.

Pri merjenju učinkov je dobro biti zelo praktičen. V procesu merjenja učinkov je potrebno uravnesiti razmerje med pomembnostjo, kjer merimo, kaj je pomembno in za koga, in med praktičnostjo, kaj je v resnici lahko sploh merljivo, seveda ob primernih stroških.

Ali so PDU zanimivi za potencialne privatne investitorje? Seveda.

Če PDU želijo pritegniti zunanje investitorje, morajo PDU zagotoviti trden poslovno- investicijski model, kot model pričakovanih družbenih učinkov. Z drugimi besedami: PDU, ki iščejo zunanje investitorje, predvsem tako imenovane »družbene investitorje«, morajo biti sposobni dokazati svojo investicijsko zrelost s prepričljivo demonstracijo zagotovljene donosnosti investicije, tako v smislu finančnih kazalnikov, kot kazalnikov družbenih učinkov.

PDU mora znati dobro projekirati kredibilnost pri implementaciji poslovnega modela, ki bo kreiral želeno oz. pričakovano ekonomsko vrednost donosnosti investitorja in hkrati zahtevan družbeni učinek, ki ga investitor zagovarja oz. pričakuje.

Ključna vprašanja, na katera PDU mora odgovoriti, so: kakšen je potencial družbenega učinka, ali lahko prispeva k nekaterim ključnim spremembam v družbi? Kakšna je nivo izvedljivosti? Ali produkt ali storitev deluje in rešuje določene družbene probleme in dosega učinke?

Zaključek

Ključni izzivi dosedanje prakse: Slovenska izkušnja

Na podlagi dosedanjih praktičnih izkušenj in dela na terenu s potencialnimi ali že delujočimi podjetji smo v smeri razvoja in uvajanja novih oblik podjetništva v smeri razvoja PDU zaznali vsaj tri ključne izzive:

1. Že vnaprej postavljena pravno-formalna sistemska in zakonodajna ureditev delovanja področja »socialnega podjetništva« je lahko prej zavirala kot stimulirala razvoj in generiranje socialnega oz. družbenega podjetništva. Razvojni proces je tako, namesto da bi rasel organsko in se oblikoval na podlagi potreb in povpraševanja potencialnih kupcev oz. uporabnikov produktov ali storitev, rasel »umetno«, v smeri in na podlagi možnih priložnosti za pridobivanje finančnih virov. Seveda pa obstajajo tudi svetle izjeme, ki že uspešno postavljajo pozitivno slovensko izkušnjo.
2. Pravilno razumevanje terminov, različnih praks in namena delovanja podjetij oz. subjektov na področju socialnega, družbenega podjetništva in podjetništva z družbenim učinkom, je ključnega pomena. Slovenski prevod v tujini uporabljenega termina »social impact entrepreneurship« v »socialno podjetništvo« se je v praksi takoj pokazal kot neustrezen in je namesto vrednot in načel, ki naj bi jih leta zasledoval, in integracije le-teh v »klasično podjetništvo« doseglo nasprotni učinek, to je stigmatizacijo in še večji odmik od resničnega pomena.
1. Nujna je diferenciacija različnih pristopov, predvsem v smislu namena in principov oz. modelov delovanja in postavljanja ciljev, v smislu doseganja ekonomske neodvisnosti oz. samo-vzdržnosti poslovanja.
2. Kot del nadgradnje podjetniške kulture je ključnega pomena tudi ozaveščanje o pomembnosti »organske« rasti in razvoja podjetij, katerih učinek se kaže prav v stabilnosti in trajnosti poslovanja in v doseganju vrednot družbene odgovornosti v širšem pomenu.

Bibliografija:

Hren, Tomšič, (2001, 2002, 2012) Priročnik Lokalna razvojna partnerstva
Hren, Eremia, (SPIRIT Slovenija, Impact Hub Vienna) (2014) Final report on pilot mentoring program for impact business development